

GUNNAR HILLERDAL:

## Den nya ockultismen

*I svenska tidningar kan man finna annonser om Baha'i-tron grundad av Baha'U'llah och goda bokhandlare ställer fram böcker om yoga och astrologi, säkra på att de blir sålda. Det finns en alltmer utbredd marknad för pseudoreligiositet i Sverige. Gunnar Hillerdal, rektor vid Växjö Katedralskola, har studerat en del rörelser, som med ibland stora ekonomiska tillgångar bakom sig försöker vinna anhängare. Man skulle knappast tro det var möjligt att människor kan falla för även de mest absurda religionssurrogat, men så sker. Resultaten kan vara förödande inte minst för ungdomar och för deras familjer.*

Det blåser allt märkligare vindar över religionens svenska fält och nejder. Visserligen framgår av senaste religionsstatistik att över 97 procent av svenska medborgare fortfarande tillhör Svenska kyrkan. Samtidigt ökar kristenhetens äldsta samfund, den romersk-katolska kyrkan och de ortodoxa kyrkorna, kraftigt i medlemsantal. Framskriver man trenden, heter största samfundet vid sidan av Svenska kyrkan omkring 1990 Romersk-katolska kyrkan i Sverige. Man kan gissa att de ortodoxa då kanske gått fatt Svenska Missionsförbundet, kanske också Pingstväckelsen i medlemstal.

Ändå finns skäl att påstå, att det viktigaste som händer på den religiösa fronten i Sverige endast delvis framgår av officiell statistik. Jag åsyftar framväxten av en allt brokigare flora på utmarkerna. Av äldre sekter ökar Jehovas vittnen starkt. Men främst har jag i tankarna hela den mångskiftande, delvis oenhetliga rörelse som kan sammanfattas under beteckningen "den nya ockultismen".

Betydligt mer än 100 000 svenskar är förmodligen mer eller mindre påverkade av "den ockulta vågen". Orden kan gärna stå för en stor grupp rörelser av vilka endast ett mindre antal framträder som organiserade samfund. "Ockult" betyder ungefär fördold, hemlig. Hur de skilda riktningarna än uppträder, konkurrerande också med varandra, synes de ha ett par gemensamma kännetecken: För det första anspråket på att förmedla hittills okänd, för människor av idag utomordentligt betydelsefull kunskap, för det andra en exklusiv tro på den egna visdomen. I flera fall kan därtill läggas en fullständigt okritisk tillit till ledaren för gruppen el-

ler rörelsen.

Först har vi en grupp nya sekter. Dessa karakteriseras inte endast av extrema bibeltolkingar. De gör anspråk på att ha direkt tillgång till absolut sanning genom nya profeter som är Guds språkrör. Hit hör "Guds barn" ("Children of God"), den redan vitt bekanta urspårade delen av jesusrörelsen. Anhängarna, som nästan alla är ungdomar i 20-årsåldern eller tonåren, lever i kollektiv. De mottar sina order av amerikanen och svenskättlingen David Berg, som föredrar att kalla sig David Moses. Rörelsens ideologiska ledare hävdar att varje gång Gud haft särskilt budskap till människor har sänts en stor ledare: Moses, David, Jesus, i våra dagar David Moses. Det socialt anmärkningsvärda med rörelsen är att den ofta framkallat häftiga motsättningar mellan ungdomarna och deras familjer.

Sedan några månader arbetar i Stockholm ytterligare en sekt av liknande typ. Den framträder bla under namn av "Enandets kyrka" eller "Tongelfamiljen" men borde helst för att snabbt kännas igen kallas "Moon-kyrkan". Eftersom den ännu är föga känd, återkommer jag till den nedan.

En annan grupp av rörelser inom "den ockulta vägen" torgför österländsk visdom. Hit kan räknas en rad sällskap mer eller mindre fast knutna till yoga-lärare. TM, transcendental meditation, bygger ytterst på indisk religiositet och motiv inom hinduismen. Rörelsen, som jag också återkommer till, gör dock sitt bästa för att tona ned denna bakgrund. I andra liknande rörelser, som vunnit mindre ingång i Sverige, uppträder den andlige ledaren eller "gurun" mera an-

språksfullt, så t ex den unge Guru Maharja Ji, som i varje fall besökt Danmark och som i USA haft stora framgångar. Hans samfund där, "Divine Light Mission", hade 1975 inkomster på 3,7 milj dollar.

Till samma intressesfär kan man om man så vill räkna buddhismen, som numera också propagerar i Sverige. Antalet proselyter förefaller dock ännu så länge ringa. Mest anmärkningsvärt är att författarinnan Annakarin Svedberg i senaste boken "Kärlek är det innersta av hjärtat" öppet framträder som buddhist och berättar om det inflytande en annan svenska, numera buddhistnunna, utövat.

Det finns ytterligare grupper som presenterar läror om sunt liv och absolut självkontroll. Därvid gör man mer eller mindre fantasifulla försök att utnyttja modern psykologisk vetenskap. Hit hör förstås "scientologin" med dess egendomliga "dianetik", som påstås vara "den moderna vetenskapen om modern hälsa". Sambandet med den ockulta vägen är lätt att belägga, då man finner att rörelsens andlige ledare Hubbard hävdar att de kunskaper hans kyrka presenterar kan "härledas ända tillbaka till Vedaböckerna ..., buddhismens skrifter, Lao Tze och andra kinesiska vishetslärare, de grekiska filosoferna, Bibeln, Torah och Koranen ...". Till denna grupp kan vidare räknas en rad författare som diskuterar skapelsens inneboende krafter och hur människor kan tillägna sig dem. Ytterligare hör dit diverse nyare fantaster, som pläderar för helbrägdagörelse genom rätt tro och utnyttjande av rätt tankeenergi. Knappast någon grupp företer en så rik flora av besynnerliga örter som denna!

Man hittar lätt annonser i tidskriften "Sökaren", ett i och för sig ambitiöst organ för "andligt sökande" utanför de välkända kyrkorna och samfundet.

#### **Astrologi och annat**

En sista grupp, som innehåller åtskilliga sinsemellan olika åskådningar, har som gemensam basis sökande efter det okända som fascinerar och kanske påverkar oss. Hit hör den nygamla astrologin. Läs tex Ulla Sallerts "Astrologi – ett sätt att leva", utgiven av Larsons förlag för ett par år sedan. Men köp inte "Astrologisk handbok" (Bokförlaget Gotcha, Stockholm)! Det är visserligen en praktbok som man får för ett par hundralappar. Men jag gissar att varje kritisk läsare blir grymt besviken. Ödestron är nog så märklig: "Då det lilla barnet föds, då navelsträngen klipps av och det tar sitt första andetag, ger upp sitt första skrik, i det ögonblicket blir det en människa med ett av planeter och stjärnor betingat levnadslapp."

Ufologin, läran om de flygande tefaten, har på sina håll fått nästan religiös prägel. Motsäger man de UFO-troende offentligt i en tidning, kan man räkna med att få åtskilliga insändare på halsen. Riksorganisationen UFO-Sverige har betydligt över 1 000 medlemmar. I tidningen UFO-information har läsaren fått till livs ständigt nya rapporter: "Rymdskepp över Motala", "Utomjordiska varelser på nattlig spaningstur över Mantorp." UFO-tron är en märklig variant av ockultism. I "Sökaren" 1976: 5 skrev redaktören Sven Magnusson en artikel kallad UFO-spekulationer. Antingen driver han med si-

na läsare eller också presenterar han med sin "teori om den psykofysiska glidningen" ett förklaringsförsök av samma klass som 1700-talets idéer om häxors Blåkullafärder. "Kanske rör sig UFOs, när de icke är i fullt materiellt tillstånd, genom vad vi kallar telekinetiska krafter . . . Om vårt universum inte är så materiellt som vi tror – då behöver de stora avstånden inte utgöra något oöverstigitligt hinder för interstellära resor. Farkosterna drar sig helt enkelt undan de fysiska sammanhangen till en mer andlig dimension, där de måhända färdas med 'tankens hastighet' . . ."

#### **Nygamal spiritism**

Till den senast nämnda typen av ockulta rörelser vill jag också räkna spiritismen eller som man numera hellre säger spiritualismen.

Bland allt okänt och plågsamt människan konfronteras med intar döden en särställning. Sätillvida är det förklarligt att spiritualismen i skilda former framstår som en fascinerande lockelse, tillika som ockultismens moder. Är det en ande som bor i vår kropp och som efter döden lämnar den? Kan man få bevis genom kontakt med avlidnas andar?

Spiritualismen har många former, i Sverige också en litterär. Dess främste talesman var Jan Fridegård. "Torntuppen", skildringen av förre soldaten Froms nya andeliv den första tiden efter hans kroppsliga död, utkom 1941. Sexton år senare skrev Jan Fridegård ett förord till en ny upplaga. Han berättar då att han fått otaliga brev från medlemmar som undrar om han har något ytterli-

gare att säga. Det har han: "Jag vet nu mer om detta område än som står att läsa i denna lilla bok – den enda jag kan känna som ingivelse från okänt land. I tidens fullbordan skall religion och vetenskap mötas, förenas och bekräfta varandra. Slätternas och skogarnas folk har aldrig velat gå med på ett utslöckande, och det är också deras tro jag velat berätta om i 'Torntuppen'."

En av Fridegårds proselyter är Dan Waern, under någon tid vårt lands främste medeldistanslöpare. "Efter min fars död 1954 kände jag hans närvaro närhelst jag tänkte på honom, och efter att ha läst Jan Fridegårds 'Torntuppen' var jag i själva verket spiritualist utan att jag visste om det ..." (citerat efter Bo R Ståhl och Bertil Persson, "Sekter och samfund"). Senare sökte Waern kontakt med Svenska Spiritualisters Riksförbund, som har omkring 3 000 medlemmar.

"Jag är ett medium. Före mig har många medier arbetat. De har haft det svårt." Så berättar Astrid Gilmark i "Jag hör" (Larsons 1971). Att vara medial innebär enligt hennes åsikt överkänslighet för vibrationer eller för andevärlden enligt hennes tolkning. I en rad böcker berättar Astrid Gilmark om sammankomster som anordnats av människor med intresse för seanser. Under dessa etableras kontakter med andarna. I boken "Seanser" (Larson 1971) säger hon att hon gärna vill ha andlig musik och psalmsång som inledning. Efter bönen Fader Vår "ser man hur mediet kopplar bort omvärlden, liksom försvinner inom sig själv". Mediet kommer i trans. Därefter följer budskapen från andarna.

En utomstående kritiker som läser Astrid Gilmarks böcker tycker sig nästan komma tillbaka till barndomens sagovärld. Hon har en ledare i andevärlden, kallad Cesar, som en gång i tidigare liv var hennes far. Då hon i Finland träffar ett annat medium Aino Kassinen, också känd för att vara "synsk", ser hon i Aino en man som i andevärlden vandrat tillsammans med Cesar. Mera obehagligt berörd blir läsaren då Astrid Gilmark menar sig kunna återge budskap från den döda Karin Boye eller tror sig försatt till Golgata.

"Från en död om liv" heter en svit i skådespelaren Per Ragnars bok "Brevet till mor" (Larson 1972). Den som följt Per Ragnars penna under senare år vet att han är en mystiker. Han framträder som kolumnist både i Kvällsposten och tidningen Sökaren och kommer då ofta in på ockulta frågor. I en skildring av dödsprocessen skriver han:

Det tycks ett under  
I den mjuka dimkretsen från och  
kring mitt huvud  
Skapas nu ett annat huvud  
Blir till klarhet, täthet och  
fantastiskt ljus  
Och där dimman förut var  
Byggs nu upp en andlig kropp  
Hals och skuldror, bröst  
En ljusgestalt tar form, blir till

"Strålkroppen" lämnar snart platsen ovanför liket. Den döde tas emot av "två vänliga väsen". "Snutt upp steg vi genom vårt klots eteriska hölje". Den döde har kanske kommit upp i en ny klass av en märklig skola, fast för en tid har han "sommarlov". "Om jag skall gå upp eller stanna kvar (gå om) vet jag ännu inte."

Man känner igen "Torntuppen" och dess föreställningar!

### **Transcendental meditation**

För hundra år sedan började på allvar intresset för mission i österlandet på våra breddgrader. Idag pågår en mission också i andra riktningen. Det bästa och mest talande exemplet är TM-rörelsen, introducerad av Maharishi Mahesh Yogi. Under 1970-talet har hans rörelse med häpnadväckande hastighet spritts i Amerika och Europa. En första utbildning av TM-introduktörer utanför Indien anordnades i Colorado i USA 1970. Där utexaminerades 350 lärare. Nästa år hyrde rörelsen tolv stora hotell på Mallorca och utbildade fram till årsskiftet 1972/1973 2 800 TM-lärare för västerlandet.

Dessa och en rad andra fakta om rörelsen får man i boken "Transcendental meditation" (Norstedts), översatt från en i USA utgiven bok av flera författare. En av dessa har redan hunnit få en lärostol vid "Maharishi International University", som fram till årsskiftet 1973/74 utbildat 6 000 introduktörer. De svenska utgivarna ger adresser till tio svenska "världsplanecentrer", bla i Växjö, och fyra kursgårdar i TM-regi.

"Transcendent" av latinets *transcendere*, "gå utöver", är en gammal beteckning för vad som inte kan erfaras av sinnena. TM är en form av teknik varigenom man når en annan form av medvetande än det vardagliga. Inom den sk zemeditationen med rötter närmast från Japan användes en särskild andningsteknik som får påtaglig psykologisk effekt. TM går en genväg, som har varit känd i årtusenden inom vissa former av hin-

duism. Ändå gör rörelsens propagandister sitt bästa för att låta den framstå som ideologiskt och religiöst neutral.

Maharishi, som gör anspråk på att bli det dekadenta västerlandets store nye hjälpare, lärde sig tekniken av sin lärare "Guru Dev". Han var till sin död 1953 innehavare av en traditionsrik lärostol för religiös undervisning i Badarinath i Himalaya. När Maharishi 1958 talade i Madras vid en minnesfest på Guru Devs födelsedag proklamerade han sin världsfrälsarplan. TM:s välgörande verkningar måste spridas över världen!

Transcendental meditation är en form av vad man kallar mantra-yoga. I antologin "Mediation och mystik" skrev professor Hans Hof 1972: "Ett mantra är en formel med några få stavelser. Den utgöres i regel av ett sanskritord. Dessa uppfattas enligt hinduistisk tro återge och/eller framkalla en kosmisk rytm. Transcendental meditation består i att ett mantra – som man enligt vissa kriterier får av en lärare – upprepas till dess att man når sådana tillstånd hos medvetandet, där det inte längre finns någon av objekt bestämd föreställning."

Baksidestexten till boken "Transcendental meditation" hävdar att TM är "en naturlig metod att finna och tillvarata slumrande energiresurser hos oss själva". Antingen är förlagsredaktören avsiktligt smart i sin reklam eller också har han vid lektyren blundat med ena ögat. I kapitlet "Livets mål" beskrives hur en människa kan nå allt högre medvetenhetstillstånd. Vägen går via "transcendentalt" och "kosmiskt" medvetande till "renat kosmiskt medvetande" och "enhetsmedvetande". Då är TM-adepten, efter åra-

tal av trägna övningar, tydligt framme vid lyckan. "Så kommer individen i allt han gör att uttrycka livets fulla värde mot bakgrunden av varaktig och gränslös fullkomning".

Introduktionskursen är billig och lätt att genomgå, i varje fall i jämförelse med textologin. TM erbjuder, säger Hans Hof, "en relativt 'bekväm' väg till avspänning och inre ro och energi". En svensk anhängare har i boken "Meditation och mystik" prisat resultatet: "Med tankeassociationernas försvinnande följer en behaglig avslappning i muskulaturen och därmed ökas genomblödningen, vilket medför en skön känsla av värme och mjukhet. Frekvensen hos hjärta och lungor minskar, andningen övergår till ren bukandning liknande den man ser hos sovande spädbarn". Mäter man med EEG hjärnans elektriska aktivitet får man kurvor som påminner om sådana som uppmätes i området mellan sömn och vaka.

Till Österland vill jag fara ... I ett vilset västerland där människor saknar tryggt fotfäste på grund av sekulariseringen blir fältet öppet för österländsk religiös teknik, för säkerhets skull lagom sekulariserad i tappningen avsedd för västerlandet. Är då TM riskfri? "Hur vet man att ett mantra passar en person och sålunda inte hos vederbörande utlöser icke önskvärda effekter? Man har också ifrågasatt lämpligheten att rent automatiskt sätta igång en inre process utan att personen förbereds och utan att medvetandesutvidgningen integreras med personens övriga upplevelsevärld och personlighetsutveckling" (H Hof).

### Varning för Moon-kyrkan

Till sist en varning för den nya Moon-kyrkan (Tongelfamiljen, "enhetskyrkan") eftersom rörelsen är så ny i landet!

"Unification Church" är det officiella namnet på den koreanske evangelisten och sektledaren Sum Myong Moons rörelse. Den har märkligt nog blivit en succé bland stora grupper unga som misstror föräldrarnas livsstil. Ekonomiskt förfogar rörelsen över stora medel, av mycket att döma. Nyligen inköpte Moon ett hotell med tvåtusen rum på Manhattan. Syftet har sagts vara att göra det till högkvarter för en ny världsomfattande mission. Det är bekant att rörelsen redan slagit rot i Tyskland och Holland. Till Stockholm kom en grupp i fjol. Den började med att driva ett ungdomskafé på Roslagsgatan.

Det är ett märkligt drag i tiden att helt fanatiska och enormt anspråksfulla läror kan vinna gehör hos ungdomar. Moon menar sig vara en ny Messias. Jesus har utkorat honom, säger han, för att fullborda vad som måste fullbordas. Gud har förkastat de vanliga kyrkorna. Men han har också beslutat att i våra dagar en ny mission skall utgå från Amerika. Moon, Guds nya utvalda redskap, talar Guds ord.

Moon säger att han måste ha hjälp av unga människor för att bygga en ny och bättre värld. Medelåldern är under 25 år. Rörelsen värvar speciellt bland gymnasister och studenter som är besvikna och desillusionerade på grund av bristande framtidstro eller egna motgångar.

"Jag har gjort hälften", påstås Jesus ha sagt till Moon. "Du kan fullgöra andra de-

len." Jesus kom för att återställa renhet och godhet i vår tillvaro. Han hann dock endast ett stycke på väg. Han gav oss andliga principer. Den fysiska försoningen hindrades av Jesu för tidiga död på korset. Den måste fullgöras i vår tid.

Moon tolkar sitt "uppdrag" så att han skall bilda en "fullkomlig" familj. Alla anhängare skall ha denna som mönster. I själva verket lever Moon och hans närmaste luxuöst i en stor villa, en gåva av anhängarna. Också påven bor i ett palats, säger de. Ungdomarna som arbetar ute på fronten bor emellertid tillsammans, ofta under mycket primitiva förhållanden. Under en lång träningsperiod fostras de på ett sätt som för tankarna till "hjärntvätt". Från halvåtta på morgonen pågår ett noga reglementerat liv med bön, studium, gymnastik och ett antal timmar då de ägnar sig åt gatuförsäljning. Moon, Guds nye utsände, tänker vad som behöver tänkas för dem. Det finns exempel på att han också bestämmer vilka som får eller skall ingå äktenskap med varandra, sedan parterna under lång tid uppmanats leva i strängt celibat.

Rörelsen startade i San Francisco. En dominikanpater har studerat hur man i USA går tillväga vid värvning av medlemmar. Några anhängare ställer sig utanför en gymnasieskola, bjuder på eller säljer choklad och inleder samtal. Intresserade bjuds till middag, senare till ett veckoslut på en kursgård. Den som dras in i rörelsen blir snart "programmerad" genom en kombination av föreläsningar, ständiga diskussioner, kort nattsömn, sparsam diet. Efter en tid inträder en

personlighetsförvandling, ofta markerad av att den unge byter frisyr och kläder. Attityderna ändras. Han eller hon skickas långt hemifrån på spännande uppdrag. Gud och Moon skickar pengarna. Men väl framme har de nya medlemmarna inga pengar att röra sig med utan blir helt hänvisade till det nya kollektivet.

Till läran hör att de unga måste värja sig mot övertalningsförsök från föräldrar och anhöriga. "Satan verkar genom era föräldrar." – I USA har motrörelser startats av familjerna, tex "Berkeley Coalition" och "Moon Watchers". I ett nummer i fjol av tidskriften "Signum" berättas om hur psykologer anlitas för att "deprogramera" unga som mer eller mindre hjärntvättats av Moon-kyrkan. En vanlig utveckling blir följande. Först försvarar de unga fanatiskt Moons läror. Sedan följer häftiga utbrott av aggressioner, riktade mot både Moon och det egna jaget. Småningom faller den unge i gråt och börjar inse vad som skett, hur han blivit utnyttjad. Några återvänder vecka efter vecka till rehabiliteringscentra för att inte på nytt dras in i rörelsen.

Moon-kyrkan representerar inom den nya ockultismen den fanatiska övertron på en ledare. Fanatismen lyser i detta fall i ögonen. Men tron på den andlige vägledaren finns i de nya religiösa moderiktningarna i åtskilliga varianter. Han må sedan heta Hubbard (scientologin) eller Martinus (dansk filosof som vunnit många anhängare också i Sverige), kallas Moses David eller "guru".